

Remissvar över betänkandet Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Kulturdepartementet

Dnr: Ku2023/01093

2024-02-21

Sammanfattning

Gävle kommun och Gävle Symfoniorkester ser övergripande positivt på hela betänkandet och de förslag som presenteras för utveckling av Kultursamverkansmodellen. Gävle kommuns viktiga roll som "regional dragare" uppmärksammas. Kommunernas roll förstärks och utvecklingen av modellen öppnar upp för samverkan kring kultursatsningar, men minskar styrningen. En övergång från flernivåstyrning till flernivåsamverkan, där kommunen ses som jämställd part, är vi mycket positiva till.

Vidare är det bra om administrationen kan minskas i alla led. Kommunerna kan dessutom på sikt själva fördela de riktade kulturbidragen, vilket underlättar genom att kommunen slipper söka flera olika statsbidrag och får möjlighet till lokala prioriteringar.

Generellt är det bra med en lag på området, dock är den i vissa delar otydlig.

Minskad statlig och regional detaljstyrning ställer krav på kommunernas kompetens. Kommunen får också ett särskilt ansvar att dokumentera hur den konstnärliga friheten fredats från politisk styrning. De områden som är aktuella för statliga kulturanslag utvidgas. Detta är i grunden är positivt dock finns frågetecken kring om statliga medel tillkommer, i annat fall blir det fler områden som ska dela på samma pengar. Gävle kommun anser vidare att fungerande struktur för samverkan med regionen ska

behållas, då en helt behovsstyrd dialog riskerar att bli personberoende och ostrukturerad.

I betänkandet behandlas även ett antal reformbehov på längre sikt för att främja en utveckling mot breddat deltagande i kulturlivet. Bland annat att se över de så kallade skönhetsparagraferna i plan- och bygglagen, uppmärksamma enprocentsregeln och belysa hur kommunala arkitekturpolicies kan främjas. Detta ser Gävle kommun positivt på och inom detta område ligger kommunen redan i framkant.

Synpunkter från Gävle kommun och Gävle Symfoniorkester

Här nedan följer gemensamma synpunkter från remissinstanserna Gävle kommun och Gävle Symfoniorkester, synpunkterna är indelade under samma rubriker i betänkandet som synpunkterna hör till.

1.1 Förslag till lag om samverkan på kulturområdet

Under *Kommunernas ansvar* finns en formulering som riskerar tolkas som ett krav att statsbidrag som fördelas av en kommun *alltid också ska* bidra till att verksamheten kan komma invånare i andra delar av länet till del, något som i första hand är regionens ansvar. Här föreslår vi därför att paragrafen kompletteras med ordet "kan": ...och *kan* även bidra till att verksamheten kan komma invånare i andra delar av länet till del. Detta för att förtydliga vad som avses. Det är viktigt att lagen inte hindrar utan möjliggör. I Gävle kommun arbetar till exempel redan Gävle Symfoniorkester på detta sätt med säte i Gävle och kommunal regi men en verksamhet som kommer hela länet till del, och det vill vi kunna fortsätta med.

Vi ser mycket positivt på att kommunernas roll förstärks samt på att krav på respekt för konstnärlig frihet inkluderas i lagen. Vi anser dock att begreppet konstnärlig frihet behöver förtydligas och kompletteras i lagen, gärna med begreppet "principen om armlängds avstånd". Även om betänkandet förklarar vad som menas med konstnärlig frihet på sidan 214–215, så är det bra om det i själva lagen framgår att det är frihet från politisk styrning av konstnärliga uttryck som avses. Konstnärlig frihet riskerar annars tolkas som en mer allmän rätt att uppleva och bidra till konstnärliga uttryck kopplat till yttrandefrihet, medan "armlängds avstånd" avser principen att enskilda beslut som kräver konstnärligt omdöme inte ska göras av politiker utan av personer med

konstnärlig kompetens. Ett alternativ till komplement med begreppet armlängds avstånd är att lagen formuleras på liknande sätt som Bibliotekslagen eller Museilagen, till exempel att konsten och kulturverksamheten "ska respektera den konstnärliga friheten och bidra till samhällets utveckling genom att främja kunskap, skapande, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning".

1.2 Förslag till förordning om statsbidrag till kulturverksamhet i samverkan

Det är bra att "annan scenkonst" omfattas av statsbidraget. Detta gör att Gävle kommun kan samverka till exempel kring cirkus som har en stark tradition i kommunen.

Att även "annan verksamhet på kulturområdet" omfattas av statsbidraget öppnar upp för fler kulturområden. Detta är i grunden positivt. Dock finns frågetecken kring om statliga medel tillkommer, vilket vi anser är en förutsättning för en utvidgning till "annan verksamhet". I annat fall blir det fler områden som ska dela på samma pengar. En fördelning av statsbidraget inom en alltför vid definition av vad som är kultur kan på sikt riskera att underminera viktiga etablerade kulturverksamheter.

1.3 Förslag till förordning om samverkansstöd och utvecklingsbidrag

Gävle kommun anser att dessa former av stöd kommer komplettera varandra bra.

9.1 Ett vidgat system för kultursamverkan

Vi ser mycket positivt på att kommunernas roll förstärks, att utrymme ges för lokala prioriteringar och på minskad total administration. Ändamålsbestämmelsen är bra och tydlig. Det är bra med dialog och samverkan mellan kommun och region när det gäller utvecklingsfrågor och vilka behov kommunerna har.

Vi ser i grunden positivt på att en enskild kommun ska få fördela statsbidrag. Om de olika statsbidragen slås ihop minskar administrationen och det förenklar hanteringen för den kommun som inte behöver söka flera olika statsbidrag. Dock ser vi en risk att kommuner prioriterar alltför kortsiktigt, där regionen tidigare har varit en garant för kompetens och långsiktighet. Att öppna upp för en omfördelning mellan områden innebär att det måste säkerställas att kompetens att fördela finns i kommunerna. Hur säkerställs detta?

Vi skulle vilja att det förtydligas på vilka grunder som fördelningen inom en kommun ska göras så att fördelningen inte riskerar bli odemokratisk och icke-transparent. Det är otydligt om regionerna i samband med det gemensamma arbetet med kulturplanerna även fortsatt kan påverka kommunernas egen fördelning av medel. Vi anser att det oavsett finns ett värde av att den kommunala och regionala kulturverksamheten, exempelvis biblioteksverksamheten, ingår i ett bredare regionalt sammanhang även om kommunerna får en starkare roll. Kulturverksamheten blir mer synlig och får därmed en starkare position. Regionala arbetsformer bidrar till överblick och kunskap om de kommunala utvecklingsbehoven, och denna styrka vill vi bibehålla.

Ett framtida sammanslaget sektorstöd riskerar att ske på bekostnad av tidigare riktade bidrag till viktiga kulturverksamheter som till exempel folkbibliotek och kulturskola. Särskilt då det samtidigt finns förslag i den nya lagen om införande av nya kulturområden utan att storleken på stöden utökas. Om nya områden tillförs måste även storleken på stödet utökas.

Ordet "kulturpåse" kan upplevas som förminskande och riskerar signalera att kulturområdet inte tas på allvar – vi föreslår att någon av begreppen "sektorstöd" eller "samlade medel" används genomgående.

Gällande kulturplanerna tycker vi det är bra att dessa konkretiseras i kultursamverkansplaner, som gärna får bli mindre omfattande än dagens planer. Dock anser vi att det behöver förtydligas att regionen håller ihop arbetet med planerna. Detta är extra viktigt om det är så att det är utifrån dem som tilldelning av medel ska göras.

Det är bra att de statsbidrag som idag går direkt till det fria kulturlivets aktörer fortsätter göra det, vi tror att betänkandets analys kring undanträngningseffekter stämmer.

9.2 Villkor för fördelning av statsbidrag

Vi anser att det är bra att krav ställs på kommuner att medverka till regional samverkansplan för att få fördela statsbidrag. Villkoret om att respektera den konstnärliga friheten bör dock förtydligas i lagen (se förslag i detta remissvar under rubriken 1.1) kring kulturens fristående ställning från politiken. Överhuvudtaget är vi mycket positiva till att respekt för konstens frihet regleras i den föreslagna lagen.

Det är bra att regionernas roll som "samverkansingenjörer" förtydligas. Vi anser att regionernas roll är fortsatt viktig för verksamhetsutveckling och fortbildning, inte minst på biblioteksområdet.

Vi ser positivt på att en kommun som fördelar statsbidrag ska kunna fördela medel till verksamhet som gagnar människor i länet, men anser inte att detta ska vara ett krav utan att det ska förtydligas att det är en möjlighet (se förslag i detta remissvar under rubriken 1.1).

9.3 En breddad modell med ny anslagskultur

Vi anser att det nya statsbidraget med stöd till samverkan kommer komplettera övriga bidrag på ett bra sätt. Vi är tveksamma till att Boverkets medel som idag går till vissa icke-statliga kulturlokaler är tänkta att användas till finansiering då dessa medel är viktiga för läns museerna. Vi håller däremot med om att dagens stöd till icke-statliga kulturlokaler behöver förenklas och ses över.

Det är bra att kommunbidragen samlas eftersom det underlättar att inte behöva söka och redovisa fler olika bidrag. Vi ser dock, till skillnad mot utredningen, en risk att decentraliseringen kan skapa radikala omprioriteringar eller tvära kast när det kommer till kommunernas eventuella fördelning av ett samlat framtida sektorsbidrag. Detta som en följd av att det politiska läget såväl på statlig som regional och kommunal nivå präglats alltmer av splittring, i kombination med många kommuners ansträngda ekonomiska läge (se även kommentar i detta remissvar under rubriken 9.1).

Kommunernas kompetens kring fortsatt stöfdelning till exempel till kulturskolor och folkbibliotek behöver säkras.

9.4 Statens arbetsformer

Vi ser positivt på att staten fokuserar mer på konkreta samverkansprojekt i stället för uppföljning av kulturplaner.

Det är bra att expertis på tjänstemannanivå kan komma in i processerna kring samverkan, till exempel bör läs- och litteraturfrämjande insatser och utvecklingsbidrag göras i samarbete med folk/skolbibliotek där den upparbetade expertisen och kompetensen finns.

Vi håller med om att statliga samlade genomlysningar är bättre än dagens årliga uppföljning.

9.5 Utvecklade dialogformer

Det är bra med tydlig dagordning för politikdialogerna, och vi välkomnar att större fokus läggs på de politiska träffarna inom den nationella dialogen. Vi ser också positivt på att även kommuner bjuds in till dialoger som arrangeras på myndighetsnivå. Som "dragarkommun", med omfattande kommunal kulturverksamhet som även når ut i länet, vill Gävle kommun gärna delta.

Vi håller inte med om att dialogen mellan kommuner och region ska vara utan föreskrivning. Någon slags formaliserad samverkan anser vi behövs. Detta för att behålla den fungerande strukturen för samverkan med regionen. En helt behovsstyrd dialog riskerar att bli för personberoende och ostrukturerad. Strukturen för dialog bör handla om utveckling och utgå från kommunernas och kulturaktörernas inklusive det fria kulturlivets behov.

10.1 Vad krävs för en ökad delaktighet?

Vi välkomnar en övergång från aspektpolitik till ett resonemang om att kulturen bidrar i sin egenart, det vill säga att konsten och kulturen har ett värde i sig och inte endast i relation till, eller underordnad, exempelvis tillväxt eller samhällsnytta.

10.2 Gestaltad livsmiljö

Vi ser positivt på förslaget att de så kallade skönhetsparagraferna i plan- och bygglagen ses över och vi håller med utredningens förslag om att utreda hänsynsreglerna i PBL med sikte på att tillmäta kulturella aspekter och gestaltungsfrågor större vikt.

Det är bra med en översyn av enprocentsregeln och användandet av arkitekturpolicies. Vi vill poängtera att även här behöver den konstnärliga friheten och armlängds avstånd säkerställas.

Vi anser vidare att samverkan inom området gestaltad livsmiljö, och därmed statliga kulturmedel som kan fördelas till detta område, bör ha tydlig koppling till just det konstnärliga och estetiska i byggprocessen som exempelvis den offentliga konsten, kulturmiljö och/eller staden som rum för kultur och scener. Gestaltad livsmiljö är mycket intressant och Gävle kommun ligger redan i framkant inom politikområdet. Dock bör samverkan inom området gestaltad livsmiljö även fortsatt också delfinansieras från andra håll, till exempel via Boverket. Kulturen och kulturella medel bör vara en part

inom det tvärsektionella området gestaltad livsmiljö, men kan inte förväntas finansiera allmän utveckling av plan- och byggprocessen eller samverkansprojekt som ligger för långt ifrån de vedertagna kulturområdena.

10.3 Kulturinstitutionen skolan

Vi håller med om de estetiska ämnena i skolan bör tillmätas större vikt, med stöd i forskningen och kopplat bland annat till inlärningsförmåga. Det är bra att detta lyfts, liksom att skolbibliotekens stora betydelse uppmärksammas i betänkandet.

10.4 Kulturen och funktionshinderpolitiken

Förslaget att se över möjligheterna för personer med funktionshinder att vara verksamma som kulturskapare ställer sig Gävle kommun positiv till.

10.5 Andra frågor av betydelse

I frågan om kulturen och integrationspolitiken håller vi med om att deltagande i civilsamhället är en viktig väg in i samhället, och att deltagande i kulturell verksamhet i hög grad kan bidra till gemenskap. En stark kulturell infrastruktur är av stor betydelse.

Vi tycker frågan om kulturens finansiering är viktig att diskutera vidare, och det behöver verkligen lyftas i fler sammanhang än i betänkandet, att kulturverksamhet inte kan eller ska ses som att verksamheten bara har en kostnadssida.

Gävle kommun och Gävle Symfoniorkester genom Gävle kommuns Kultur- och fritidsnämnd